NR 1 JR 1 FEBRUARI 1996

De LUUPER van Halle

Orgaan van alle bezetenen door het grote Halse carnaval
nr 1 februari 1996, zes-maandelijks tijdschrift
uitgever : David VANNEROM Ysayestraat 5 HALLE 02/356.72.85 redactie : Armand SERMON

NA DA WEI

Dit is het eerste nummer van ons tijdschrift en tegelijkertijd het kennismaken met onze nieuwe Halse folkloregroep. En zijn er elk jaar nieuwe groepen, toch hadden wij graag ons wat uitgebreider aan U voorgesteld. Ons project is ambitieus, we willen een oude Halse carnavaltraditie doen herleven.

We lieten ons inspireren door
DE LUUPERS
waarvan de carnavalexploten
stilaan vergeten dreigen te geraken
DEN DRIES (Maurice MERCKX)
beschrijft deze in zijn boek
"In Halle Gewonnen en Geboren"

"In die dagen tussen vastenavond en halfvasten zag men nog een ander ongewoon beeld in onze straten. Ik bedoel de 'Lopers'. Ik weet nog van twee vrolijke en volkse kerels, Jeuf de Loper, een kaartjesknipper in de 'statie' en Jeuf Kat, een kapper of in die tijd beter gezegd : nen baardscheerder, want toen duwde men u een telloor met een inham onder de kin en met gewoon zeepwater zeepte Jeuf Kat met de rug van zijn linkerhand u forsig de baard in."

"Gekleed in harlekijn of klown, met klokjes rond de hals, de polsen, de lenden en de knieën liepen die "lopers', niet gemaskerd, heel ernstig met korte pasjes al rinkelend van staminee tot staminee. Ze bestelden al dansend een pint die ze meestal betaald kregen door vrienden of de baas zelf en liepen onvermoeibaar al rinkelend verder zonder één woord te spreken. Dit deden die twee sympathieke kerels met overtuiging en onverklaarbare drang zonder nochtans te weten dat het een overlevering was van onze voorvaderen ; het aankondigen van het ontwaken van een nieuw leven, de komst van de lente."

"De 'lopers' waren in Halle door en door bekend. U moet dan ook niet zoeken waarom ze Jeuf, de 'loper' noemden. Hij was een kalme, droge zwanzer met altijd een kwinkslag als wederwoord."

"Velen onder ons zullen ook nog Max de Loper gekend hebben. Een Pallieter die men nooit kon 'opsmijten'. Hij verdeelde in Halle 'Het Laatste Nieuws' 'Het Kanton Halle', 'Le Soir... pour Demain' en andere bladen van blauwe kleur. Toen een vriend van mij, om hem te plagen, eens vroeg : 'Max, hebt ge de 'Schelde' niet?' (Dit was een katholiek blad uit Antwerpen) antwoordde Max raak ; 'Neeje, ik hem ni as de Zenne en de Voet!' Ne geestige pei!" (1)

In dit blaadje vind je wat achtergronden en geschiedenis van deze LUUPERS. Met dit tijdschrift willen we ook contact houden met de Hallenaars (en de Hallenessen). Twee keer per jaar zal het in uw bus vallen.

HET IS OOK EEN UITNODIGING OM LID TE WORDEN VAN ONZE FOLKLORISTISCHE GROEP. WE ZOEKEN NOG EEN AANTAL 'LUUPERS' DIE MET ONS DE LENTE WILLEN INDANSEN
inlichtingen in ons lokaal
DEN BREUGEL, Beestenmarkt, Halle of
David VANNEROM, Ysayestraat 5, Halle
02/356.72.85
Nadia SERMON, V.d.schrieckstr.123, HALLE,
02/356/97.32
U KAN ONS OOK STEUNEN MET BIJGEVOEGD OVERSCHRIJVINGSFORMULIER OP BANKREKENING GEMEENTEKREDIET HALLE
068-2166289-15. U ontvangt dan gratis het volgende nummer van dit tijdschrift.

DE HALSE CARNAVALSTOET

Over het ontstaan van onze carnavalstoet schrijft R. CLEMENT :
"Op het einde van de vorige eeuw begon men in de meeste steden carnavalvieringen te organiseren. In Halle ging het niet anders. Op 10 april 1905 stichtten een paar ondernemende handelaars de vereniging Halatraction. Men zou een carnaval organiseren om veel volk te lokken naar de stad en er commercieel voordeel uit te halen. Daarnaast dacht Halatraction ook aan volksvermaak en liefdadigheid ten gunste van de arme kinderen. Na een paar jaar verzwakte de ijver bij de stichters van het Halse carnaval en in 1909-1910 ging de stoet niet meer uit. Tenslotte gaf W.O.I de genadeslag aan het initiatief. Op 21 december 1931 echter gingen vijf handelaars in de Concordiazaal weer dromen van feestelijke activiteiten, die een stimulans konden worden voor het plaatselijk handelsleven. Reeds in 1932 trok op halfvasten een carnavalstoet uit. Behalve tijdens de oorlogsjaren is de Halse carnavalstoet sindsdien jaarlijks blijven uitgaan."(2)

Het waren deze stadsgenoten die, soms tegen beter weten in, van onze stad één van de belangrijkste carnavalsteden van het land maakten. Daarmee knoopten ze aan bij een zeer oude Halse traditie. Want zoals we verder in dit tijdschrift zullen lezen heeft onze carnaval zeer oude adelbrieven.

HALSE CARNAVAL VROEGER

Over de wijze waarop voor 1900 in Halle Carnaval werd gevierd, weten wij zeer weinig. Carnaval was een volksfeest en als dusdanig niet waard geacht om beschreven te worden. Nochtans duiken hier en daar wat signalen op uit het verleden.

"In 1403 schreef men in de stadsrekening : 'Item des discendaghes na grooten vastelavont quamen ons gheduchten heeren pijpers te halle end doe was hun ghegheven te verdrinkene Vs. VIId.' Pijpers of pipers of nog pijpenaers waren muzikanten die op fluiten, schalmeien of ook op doedelzak speelden. Men vierde CARNAVAL. Groote vastenavond viel op de laatste zondag voor de vasten en 's dinsdags daarop was het volle kermis te Halle. (...) Hier nog een karakteristieke nota uit de rekening van 1404 : 'Item des sondaghes XXV in merte quam ons gheduchten heerens pijpers te halle en reden ter scholen uit ende was hun ghegheven te verdrinken VI s.X d.' ('school uut rijden' betekent een stoet vormen, zie ook samenscholen) Den 25 maart 1404 was het immers halfvasten."(3)

Carnavaloptocht omstreeks 1400 in Rouen

VREEMDE MUZIKANTEN

In 1403 en 1404 werd Carnaval gevierd te Halle, zowel op "vastelavond' als op halfvasten. De stadsrekeningen vermelden enkel de uitgaven die het stadsbestuur deed. Andere uitgaven, zoals van ambachten en gilden kennen we uiteraard niet. Zo kunnen we vermoeden dat het stadbestuur enkel supplementaire uitgaven betaalde, gezien de globale organisatie van het Carnavalfeest eerder de zaak was van ambachten en buurten.

Moesten in die dagen vreemde muzikanten gevraagd worden omdat er geen waren in onze stad? Of was er zodanig veel 'ambiance' dat er geen genoeg waren? Halle kennende, zullen we maar voor de tweede mogelijkheid kiezen. We vinden nog enkele verwijzingen naar Carnaval in de eeuwen die volgen. Daar zitten markante dingen tussen die we in een volgend nummer van dit tijdschrift zullen bespreken.

DE ONGE ACHTEN

Toch nog een klein citaatje dat ik vond bij EVERAERT en BOUCHERY. Onze stad had een rederijkerskamer die zowel kerkelijke als wereldlijke

Dem's
Your Favorite Fashion

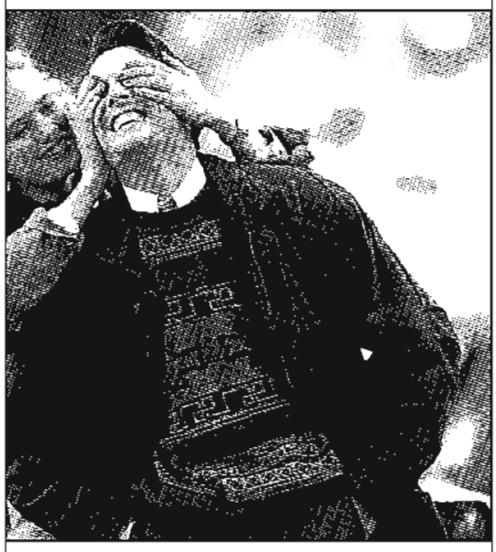

Halle: Basiliekstraat 36-42
Junior: Volpestraat 11
Tel: 02 / 356 50 24
Braine-le-Comte: Grand'Place 44
Tel: 067 / 55 26 50

VERDE E BLU
TUIN- EN HUISSTIJL
OUDSTRUDERSPLEIN 16 - 1500 HALLE - TEL. 02/360.22.20 - FAX 02/360.22.99

MEN'S COIFFURE
BEERTSESTRAAT 33 - 1500 HALLE

LUNA - PARK
ROYAL PALACE
❋ Severs ❋

't HOEVEKE
DELICATESSEN - LUBBEEK

BEENHOUWERIJ
HONDZOCHT
Edingensesteenweg - 1502 Lembeek

boekhandel MERTENS
CLAESPLEIN 18 - 1502 LEMBEEK

hoogdagen opluisterde met toneelstukken. Deze rederijkers noemden de 'ONGE VIII', dus de 'Onge 8' of de 'Ongeachten'. "En 1645, ils reçurent une tonne de bière de la ville pour avoir représenté une SOTTIE sur la Grand'place."(4)

DEN DRIES

Het is DEN DRIES (Maurice MERCKX) die in zijn boek "In Halle Gewonnen en Geboren" de aandacht vestigt op een hele resem oude carnavaltradities. uit onze stad. Hij beschrijft onder andere het volgende : "In die dagen tussen vastenavond en halfvasten zag men nog een ander ongewoon beeld in onze straten. Ik bedoel de 'lopers'. Gekleed in harlekijn of clown, met klokjes rond de hals, de polsen, de lenden en de knieën liepen die "lopers', niet gemaskerd, heel ernstig met korte pasjes al rinkelend verder zonder één woord te spreken." (zie citaat voorpagina)

BELLEN EN TROMMELS

In zijn beroemde boek "Carnaval de Romans' schrijft LE ROY LADURIE over een middeleeuws carnaval. "Ook werden er op 3 februari en de daarop volgende dagen in de straten van Romans en in het bijzonder in de wijken van de ambachtslieden dansen uitgevoerd die in de taal van die tijd "branles" werden genoemd... Sommige groepen dansers traden op met Zwitserse trommels, belletjes aan de voeten en het blote zwaard in de hand... De belletjes aan de voeten herinneren aan de rinkelbel van de middeleeuwse nar, en doen ook denken aan het... carnavaleske thema van het losmaken van de klokken, die de tijd aangeven in de toren van het stadhuis en van de kerk... Bellen op de rug zoals bij sommige Spaanse carnavals en bellen aan de voeten zoals in Romans, als de stad zich aan zijn waanzin overgeeft : de klok ondersteboven, de tijd achterste voren.(5)"

ERE-GALERIJ

De getuigenis van DEN DRIES bewijst dat onze stad een eeuwenoude traditie bezit. Voor de eerste wereldoorlog dansten tussen VASTENAVOND en HALFVASTEN door de smalle straatjes van onze stad, met belletjes en klokjes behangen carnavalfiguren. Deze verwijzen naar wat we weten van de middeleeuwse carnavals. Met zijn opmerking over de HALSE LOPERS plaats DEN DRIES onze stad in de ere-galerij van de oudste Europese carnavals.

Bloemen "VERKENS"
St. Rochusstraat, 98 - 1500 HALLE

EDDY'S RECORDS
Nieuw adres:
Ninoofsesteenweg 12 - 1500 Halle

~~FRITUUR - SNACK - BAR~~
~~"SMULPLEZIER"~~
~~Zonienwoudlaan~~

STATION "TEXACO"
VANKERCKHOVEN ALBERT
Nijvelsesteenweg 615 bus 1 - 1500 Halle

LEROY WILLY-STEENS 't Zenneke)
Basiliekstraat 80 - 1500 Halle

MET UW STEUN KOMEN DEZE HALSE LOPERS OPNIEUW TOT LEVEN

DE LOPERS

Behalve de vermelding van DEN DRIES vinden we in HALLE (in de ons beschikbare literatuur) weinig terug omtrent de LOPERS. Hopelijk zal er ooit eens iemand de tijd en de mogelijkheid hebben om betreffende dit thema (en carnaval in het algemeen) grondig de bestaande stedelijke archieven te doorpluizen. Want we gaan ervan uit dat de LOPERS VAN HALLE een oude geschiedenis hebben en minstens van uit de middeleeuwen stammen. Dit vermoeden kunnen we slechts staven door terug te vallen op bronnen uit andere steden of landen.

Het werkwoord 'lopen' moeten we interpreteren in zijn oorspronkelijke betekenis 'zich voortbewegen'. We vinden dit werkwoord terug in 'rechtop lopen' of 'een kind leert lopen'. In het Nederlands is 'lopen' synoniem voor 'snel gaan'. Voor 'snel lopen' gebruikt men 'hardlopen' of 'rennen'.(6)

VASTELAVONT 'LOPEN'

In de middeleeuwen sprak men nog niet over 'carnaval'. Dit begrip is van recentere datum. Maar het feest bestond en beleefde zelfs zijn hoogtepunt omstreeks het jaar 1500. Getuige ervan zijn de talrijke schilderijen en tekeningen, o.a. van Jeroen Bosch 'Het Narrenschip' en Bruegel 'De strijd tussen Vasten en Vastenavond'.

De middeleeuwers spraken over 'vastelavond'. In het Halse 'Oude Jaargetijdenboek' uit de zeventiende eeuw lezen we nog: "Des goensdaechs voer grootvastelavont..." (7) "In Middelnederlandse bronnen (en ook nog in menig dialect) komt de spelling 'vastelavont' voor. En daarmee is de relatie met de oorspronkelijke vruchtbaarheidsrituelen gegeven, want het eerste deel van deze samenstelling is van het Oudgermaanse 'faseln' dat staat voor 'vruchtbaarheid opwekken'(..) De spelling 'vastenavond' evenals, vanaf de zeventiende eeuw, de nieuwe term 'carnaval', getuigt van de toenemende verchristelijking van de inheemse lentegebruiken." (8)
Deelnemen aan het feest noemde 'VASTELAVONT LOPEN'. Het 'LOPEN' slaat dus op het gemaskerd rondgaan (9). Ook in de hedendaagse carnavals vinden we het 'LOPEN' terug, vooral in Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk. In Tirol danst men een SCHLEIGERLAUFEN over de vestingen van het stadje

TELFS. In IMST noemt het gebeuren SCHEMENLAUFEN, gemaskerd lopen. Zeer gekend zijn de PERCHTENLAUFEN in de omgeving van Salzburg. Ook in eigen land kennen we LA ROUFLÂDE (van het Waals roufler=lopen) in EBEN-EMAEL (10).

DUITSE 'LAUFEN'

Het middeleeuwse carnaval waar het meest over gepubliceerd werd, noemt het SCHEMBARTLAUFEN. Het is één van de meest beroemde carnavals, mede omdat er ook veel documenten en tekeningen bewaard bleven. "De oudste berichten, die we erover hebben, stammen uit 1351 tot 1457, toen de patriciërs van Neurenberg het privilege van het slagersgilde afkochten (...) Maar reeds voor de patriciërs het afkochten, lieten velen zich tegen betaling van 22 goudguldens bij het gilde inschrijven, om aan het Schembartlaufen te kunnen meedoen. Tot de samenhangende gebruiken behoorde de dans van het slagersgilde." (11). De eerste vermeldingen vallen dus samen met de periode van de reeds eerder geciteerde Halse stadsrekeningen.

Bestorming van de 'Blauwe Schuit' door de Läufers

Naast de feestwagen, het voorrecht van de patriciërszonen, was er een veelheid aan gemaskerde en andere figuren. Het waren de gemaskerden met hun duivels- en dierenmaskers die het feest zijn naam gaven: 'schembartlauf' = gemaskerd lopen. "Na 1522 was het in Neurenberg met de 'Schembartlauf' gedaan. Luther noemde het een 'hoogst goddeloos schouwspel'. Uit protest tegen de predikant Osiander, een scherpslijper die alle genoegens wilde afschaffen, werd in 1539 nog éénmaal een Schembartlauf gehouden, schittender dan ooit tevoren." (12)

NEDERLANDSE 'LOPERS'

Ook in Nederland was de LOPER nog bekend in het begin van deze eeuw. In 'De Volksvermaken' uit 1870 zegt TER GOUW : "LOOPEN is het werkwoord dat bij den vastenavond hoort" dat is doelloos

VCD N.V.
EDINGSESTEENWEG 20
1500 HALLE

DEMUNTER GUY
ALSEMBERGSESTEENWEG 841
1653 DWORP

SHOW CLUB
ZWARTE KAT
CABARET ZWARTE KAT
Bevrijdingsplaats 1
1500 Halle
Tel. 02/360.29.40

U wenst ons te steunen?
Wij zetten uw LOGO
in onze volgende editie!
Voor alle inlichtingen
NADIA SERMON 02/356.97.32
Deze editie verscheen op 10.000 exemplaren.
Volgend nummer in september.

HOTEL
RESTAURANT
1897
Les Eleveurs
Pierre De Brouwer
Basiliekstraat, 136 (station) - 1500 Halle - Belgium
Tel. 02/361.13.40 - Fax 02/361.24.62
Gesloten: vrijdag, zaterdagmiddag en zondagavond

VL VERZEKERINGEN
VERZEKERINGSKANTOOR
WOUTERS LUC
Ninoofsesteenweg 437
1500 Halle
Tel. + Fax 02/356.76.42

heen en weer lopen. FARWERCK schrijft: "Een laatste overblijfsel van de narren was misschien de in het begin van deze eeuw nog wel voorkomende 'hardloper', een vrij armoedig verklede man met een narrenkap en met enkele bellen. Hij bleef voortdurend in een huppelende beweging, behalve als de politie in zicht was : dan verdween de kap, trok hij een jasje aan en liep als gewoon burger." (13).

FARWERCK beschrijft hier de laatste fase van het wegkwijnen van het middeleeuwse 'sot of nar lopen'. Eeuwenlange repressie vanwege kerk en overheid slaagden er tenslotte in de laatste resten van het middeleeuwse volksfeest te doen verdwijnen. Vooral in de protestantse landen werd na de hervorming kort spel gemaakt met deze overblijfselen van de "paapse afgodendienst of Roomse superstitin".

JONGE NARREN

Ons woord 'zot' is afgeleid van het franse 'sot'. 'Nar' betekent hetzelfde en komt uit het Oudduits 'narro'. In verschillende Beierse en Oostenrijkse dialecten betekent 'nar' gewoon 'jongeman' (14). De betekenis van 'jongere' zou stilaan geëvolueerd zijn naar de huidige betekenis. Zo zou dus de 'nar' teruggaan op jongerenbonden die ter gelegenheid van de winterfeesten bepaalde optochten organiseerden. Deze middeleeuwse narrenverenigingen hebben met zekerheid bestaan in Frankrijk en de Nederlanden (dus ook bij ons).

"De organisatie van maatschappijkritische spelvormen was voornamelijk een aangelegenheid van de jongeren. We merkten op hoe zij door organisatie van spottoernooien (...) kritiek gaven op de militair-nutteloze en van praalzucht getuigende oefeningen van de adel. Zeer vaak waren ze in jeugdgroeperingen, 'abdijen' of 'conventen' gegroepeerd. Ze namen een groot deel van de populaire feestviering voor hun rekening en werden vooral met die bedoeling opgericht." (15) In Duitsland leven zij voort in de 'Knabenschaften', waarvan de aanvoerder 'Obernarr' genoemd werd (16).

Bij het woord 'sot' of 'nar' moeten we dus NIET denken aan de huidige betekenissen, die duiden op ofwel 'krankzinnig'= gestoord in de medisch-psychiatrische betekenis, ofwel 'clown' = onnozel doen, grapjas, 'le bouffon du roi'.

BRUEGEL

De man die hele volkse carnavalrituaal in de verf zette, is Pieter BRUEGEL. In zijn beroemde schilderij 'De strijd van het Vasten tegen de Vastenavond'(17) verbeeldt deze kunstenaar de overgang van het oude (landbouw)jaar naar het nieuwe (landbouw)jaar. Centraal in de schilderij toont hij de optocht der gemaskerden (dit zijn de 'narren' of de jeugd die carnaval lopen) in een willekeurige Brabantse stad. Carnaval zelf wordt uitgebeeld door een beenhouwer op een ton gezeten, in gevecht verwikkeld met de magere Vasten, als vrouw verkleed.

Fragment van "De Strijd..." toont optocht met narren

In het gevolg van de Vette loopt een rommelpotspeler. De rommelpot is een instrument dat nog gebruikt wordt in de volksmuziek en dat een eentonig gebrom veroorzaakt. Daarachter loopt een kind dat een borstel met twee kaarsen draagt. De borstel is de 'ramon' die ook in Binche gebruikt wordt bij carnaval. Deze gemaskerde draagt ook een bril, gemaakt uit de schillen van de appelsien. Het dragen van een bril was voor het ongeletterde volk een manier om te spotten met diegenen die konden lezen. De appelsien of oranjeappel was toen een zeldzame vrucht. In vroeger tijden werd tijdens carnaval noten, appelen of ook broodjes geworpen. In Binche werden deze appelen nog niet zo lang geleden vervangen door de huidige oranje-appelen.

Een vierde figuur is in het zwart gekleed en draagt een tafel met daarop brood en wafels. Hij draagt een kaars die straks om middernacht zal gedoofd worden. Dan begint de vasten. De man in het geel is volgens GAIGNEBET (18) een goochelaar met de typische muts. Volgens G.JEDLICKA (19) is hier sprake van een muzikant met een narrenkap. Samen met de daarachter lopende man, met braadrooster, maken ze ketelmuziek, wat typisch is voor de carnavalperiode.

Fragment van "De Strijd....", nar in vensterraam.

TIJL/GILLES

In het raam van het huis dat centraal staat in het gebeuren, zit een koorddanser. GAIGNEBET (20) stelt ; "Ce personnage porte un masque blanc, est coiffé de cornes et porte une vessie dans le dos. Sa veste est rembourrée de paille". Bij het uitvergroten merken we dat deze nar op de vensterbank gezeten het gebeuren overschouwt. We herkennen duidelijk zijn opgevulde vest (met stro?), enkele pluimen op de muts en een stok(?) in de rechterhand.

Volgens M.TOTH-UBBENS is dit "de spotter en bedrieger Tijl, waarschijnlijk een afkorting van Tylgen, Gilgen, Gilles of Giles, genoemd naar de noodhelper, de heilige Aegidus" (21). Deze auteur verwijst dus nadrukkelijk naar de nar 'Tijl Uylenspieghel', de held van een bekende schelmenroman. 'Tijl' is een verbastering van 'Aegidius' en wordt verfranst tot 'Gilles'. Beiden zijn zeer vaak voorkomende voornamen in de middeleeuwen. "Gedurende de 14e eeuw vinden wij te Halle vooral de voornamen Jan, Gielis en Gielken, ..."(22)

Voornamen werden altijd zeer nadrukkelijk in verband gebracht met heiligen en hun feestdagen. De naam van de heilige had een diepere betekenis die meegegeven werd aan de nieuwgeborene. 'Tijl' en 'Gilles' zijn dus afgeleid van 'Sint-Aegidus'. Deze is een wat merkwaardige heilige. Volgens zijn legende was het een Griekse zendeling die via de Rhône per boot zendingsreizen ondernam in Zuid-Frankrijk bij het begin van onze jaartelling. Hij wordt steeds afgebeeld met een hinde. In het Grieks betekent zijn naam GEITEVEL, wat in de Griekse mythologie synoniem is voor 'schutmantel'. Zijn volksnaam is 'SINT-GILLES'. Hij is patroon tegen kinderstuipen en zenuwziekten (23).

Dank zij het schilderij van BRUEGEL krijgen we een band tussen de middeleeuwse carnavals in Vlaanderen en Brabant en de sprookjesachtige Gilles-vermomming uit Binche. Maar de dansende en vermomde TIJL/GILLE vinden we in de één of andere vorm terug over heel Europa. Eén bezoek aan het 'Musée du Carnaval' te Binche kan iedereen overtuigen.

BASISVERMOMMING

"In grote delen van Europa is het .. een man gekleed in een GEITEVEL of schapevacht. De basisvermomming bestaat uit een bontmantel die met de wol aan de buitenkant gedragen wordt. (...) Deze personages houden het midden tussen de mens en het monsterlijk dier. Aan de gordel dragen zij meestal belletjes of reusachtige rinkelbellen die een oorverdovend kabaal maken wanneer zij rondspringen. ... Voorbeelden van deze personages zijn de 'Roitschäggätä' van het Löstchental (Wallis, Zwitserland), de 'Buso' van Mohacs in Hongarije, de 'Kurrent van Ptuj in Slovenië, de 'Mamutones' van Mamaoiada in Sardinië, de 'Sapeaur' van Schignano in Italië en verder nog de 'Schiache' Perchten' (afgrijselijke Perchten) van de optochten in het land van Salzburg en de 'Krampus' die in heel Oostenrijk mee opstappen met Sint-Nikolaas..." (24).

Woondecoratie
POPArt
BINNENHUISINRICHTING
Overgordijnen - Zonwering - Behang & Decoratie - Meubelen & Verlichting - Bekleding van stoelen
Nijvelsesteenweg 284 - 1500 Halle (Essenbeek)
☎ 02/356.69.50 - Fax 02/361.19.35

ENGELS & VANDER VENNET
Algemene Bouwonderneming
tel. 380.58.74
fax 380.02.00
5000,-
NIEUWBOUW EN VERBOUWINGEN

HUIS AGNEESSENS - VAN NIJLEN
BASILIEKSTRAAT 85 - 1500 HALLE
1000,

restaurant - taverne - terras
in een oase van rust
HOF TE GAASBEEK
Gespecialiseerd in trouwfeesten, kommuniefeesten, banketten enz...
Zalen van 30 tot 130 personen.
Postweg 1 - 1750 Gaasbeek
Tel. 02/532.59.32
woensdag en donderdag gesloten

GRAFZERKEN - BOUWSTEEN
GRAFKELDERS IN BETON
ALLE NATUURSTENEN
TYDIG BESTELLING
5000, voor 1/11/91
COLSON LERINCKX BVBA
GAASBEEKSESTEENWEG 54
1500 HALLE
TEL. 02/356.65.02

Dit soort vermommingen is tot ons gekomen uit een zeer ver verleden. Ook daarover zijn alle volkskundigen het eens. Gelijksoortige maskerades worden in sommige Oost-Europese landen gedragen met Kerstmis, soms met Nieuwjaar of Drie Koningen. In West-Europa zien we deze figuur meestal in de Carnavalperiode : tussen O.L.V. Lichtmis (2 februari) en Halfvasten, met als hoogtepunt de drie Vette Dagen met Vastelavond of Mardi Gras.

BINCHE LEVEND MUSEUM

Afbeeldingen van op TIJL/GILLE lijkende figuren vinden we terug bij diverse kunstenaars die ons getuigenissen nalieten van het laat-middeleeuwse carnaval in de Lage Landen. Feit is dat in nederlandstalig België deze oorspronkelijk carnavaltraditie om diverse redenen uitgestorven is. Maar even zeker is dat vroeger in alle Brabantse steden grote carnavals gevierd werden, die we kunnen vergelijken met wat in Binche behouden bleef.

In Binche zijn een aantal zeer oude carnavalgebruiken als bij wonder blijven bestaan. Vandaar dat de optochten in deze stad van bijzonder belang zijn voor wie zich bezighoudt met het fenomeen carnaval. Deze kleine gemeenschap uit 'Le Centre' is in de maand voorafgaand aan de vasten als het ware een levend openluchtmuseum.

De GILLE, samen met de andere vermommingen van de Binchous, betekent een belangrijke en te respecteren erfenis voor het cultureel patrimonium aan weerszijden van de taalgrens. "Het masker is de drager van de (soms vergeten) mythes van een groep en doet deze herleven (...), het kan slechts bestaan, betekenis of invloed hebben tegen de achtergrond van een gemeenschap. Met deze context is het onafscheidelijk verbonden (...). Vandaar ook dat de Gille van Binche slechts in zijn eigen stad, en alleen op vastenavond uitgaat, en dat hierbij heel nauwgezet de aloude gebruiken worden nageleefd." (25)

HET MASKER

In het museum van het carnaval bevindt zich een masker dat waarschijnlijk begin negentiende eeuw (1800) door een TIJL/GILLE gedragen werd. Het is het klassieke HARLEKIJN-masker in leder, dat het halve gezicht bedekt. De diepere betekenis van het 'mombakkes' is voor de huidige carnavalvierder verloren gegaan. Zich maskeren betekent voor de meesten een manier om zich onherkenbaar te maken of gewoon een vermaak.

Maar "de gemaskerde man uit Europa, Afrika, Oceanië, Azië of Amerika is niet altijd de groteske karikatuur, de pias waarmee onze beschaving, die zo weinig opheeft met overgeleverde gebruiken, ons vertrouwd mee gemaakt heeft." (29) De maskers "hebben een functie in een ritueel kader dat sommige etnologen zelfs in verband brengen met een ver in het verleden liggende, Indo-Europese agrarische cultus (...) Volgens de overlevering brengt de komst van de maskers in huis voorspoed en geluk (...) De maskers worden daarom geestdriftig in de huizen ontvangen en onthaald op voedsel en drank."(30)

STRO

De romp van TIJL/GILLE is opgevuld met stro. Zo komen we bij één van de belangrijkste aspecten van de carnavalritus. In vroegere tijden toen de landbouw nog het belangrijkste bestaansmiddel was, betekende Carnaval het einde en het begin van de graancyclus. Tijdens de wintermaanden werd het graan gedorst, in onze streken met de dorsvlegel, met de hark rakelde men het kaf weg en met een borstel keerde men de korrels bijeen.

Voor onze voorouders hadden deze handelingen een grote symbolische waarde. Met de dorsvlegel werd het graan doodgeslagen. De vrijgekomen korrels waren tegelijkertijd dood en het zaad van het nieuwe leven, dus tegelijkertijd een nieuw begin. Dit was één van de grote mysteries van de natuur : uit de dood ontspringt het nieuwe leven. In de landbouwmaatschappij is Carnaval het opnieuw in gang trekken van deze graancyclus.(31)

Vandaar dat stro en carnaval iets gemeenschappelijk hebben en dat de romp van de dansende nar ermee wordt opgevuld of omwonden. "Vergeten wij niet dat de boeren niet konden leven zonder stro."(32) Maar ook onze 'mannekijn' dat op het einde van carnaval verbrandt wordt, is een paljas (paille), een met stro gevulde pop.

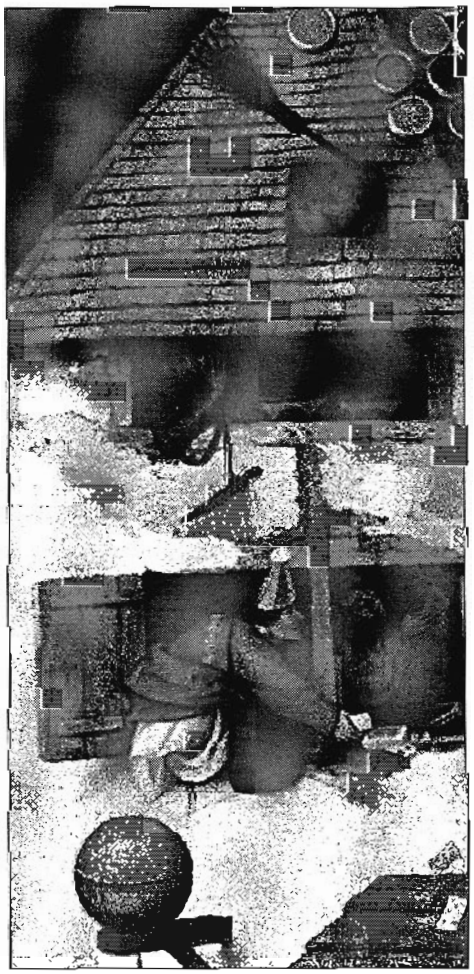

Fragment "Vlaamse Spreekwoorden" BRUEGEL, nar en borstel

DE BEZEM

De drie werktuigen van de graancyclus, dorsvlegel, hark en veegborstel, zijn het symbool van het agrarische carnaval. Aan de dorsvlegel herinnert nog de opgeblazen varkensblaas, die op een stok bevestigd, gebruikt wordt om de toeschouwers te slaan. Ook de hark heeft een grote symbolische waarde. Maar het is vooral de BEZEM die in de vroegere Nederlanden HET symbool was van het carnavalfeest.

Met bezem bedoelen we de goeie ouwe 'straatkeerder', uit twijgen samengebonden. In het Frans noemt dit soort bezem 'un ramon', samengesteld uit takjes 'des rameaux' (uit het Latijn 'ramus'). Deze bezem werd in het middeleeuwen het alom tegenwoordig symbool van carnaval, zoals we zien op fragmenten van Bruegel's 'Strijd tussen ...'. Bezems met brandende kaarsen werden aan de drankhuizen gehangen ten teken dat de gemaskerden welkom waren. In de straten werd er ook mee gedanst zoals afgebeeld op 'Vastenavond in Antwerpen' van Erasmus DEBIE (1660).

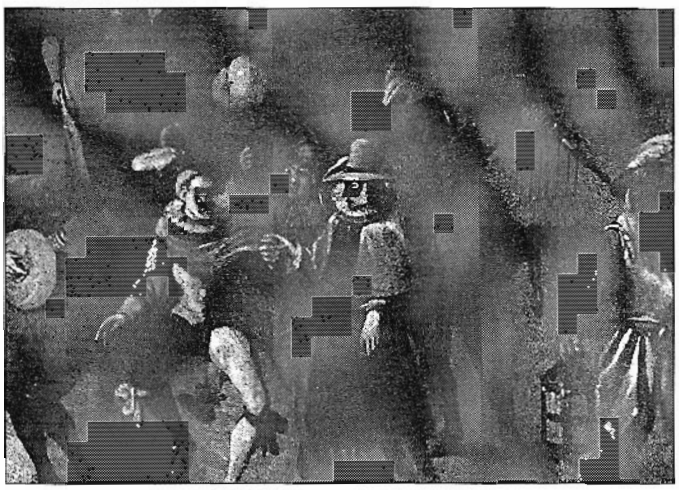

Dansers met varkensblazen en borstels

Het is deze borstel die in de loop der eeuwen wegens zijn volume bij het dansen steeds ingekort werd. In vorige eeuw was hij in Binche nog een echte borstel maar zonder stok aan. In de laatste honderd jaar evolueerde de 'ramon' tot een bundeltje stokken dat nog weinig herinnert aan een straatkeerder. "Le ramon ou balai, devenu une tête de balai, puis réduit a un accessoire moins signifiant." (33)

DE DANS

De narren dansen overal op het gedreven ritme van de tamboers. Dit is zowel een individuele expressie als een groepsgebeurtenis. De Gille van Binche danst met zijn gezicht naar de 'batterie' en vordert heel langzaam achterwaarts. Armen en heel het lichaam nemen deel aan de cadans. Heel langzaam vordert de groep op het ritme van trommels, klompen en bellen. De dans heeft weinig te maken met georkestreerde bewegingen.

"Tot de gebruiken die waarschijnlijk een magische bedoeling hadden en die zowat over heel Europa voorkomen, behoren de dans, dikwijls ritmisch begeleid op een slaginstrument, het gebruik van zweep en van bellen, halsbellen en rinkelbelletjes die de danser rond het midden of op de rug bindt, op de buik of op

DRUKKERIJ JOS DETOBEL
VESTINGSTRAAT 44-46 – 1500 HALLE
TEL. 02/356.89.19 - FAX: 360.36.11

interior
honings
Ninoofsesteenweg 13 - 1500 Halle - 02/356.80.10
binnenhuisarchitekt
ROBERT HONINGS
Voor al uw behang- en schilderwerken, vloerbekleding, gordijnen en overgordijnen.
Voor al uw moderne en stijlvolle interieurs.

DE GREEF GUIDO
ZIE HR 2
VIERGATENSTRAAT 41
1755 OETINGEN
NIEUWE LOGO 5000,

FABRIKANT VAN
tuinhuisjes
weekend huizen
garages
hondehokken
bloembakken
serres
windschermen
b.v.b.a.
JADECO
Steenweg naar Bergen 157
1600 Sint-Pieters-Leeuw
Tel. 02/377.62.84

ALGEMENE ELEKTRICITEIT
WILLY PICKÉ
Zijpstraat 49 - 1755 GOOIK
Tel. 02/532.03.21

de enkels draagt, om de dans beter te scanderen of om het rumoer te veroorzaken dat de kwade geesten op de vlucht jaagt, om de natuur te doen ontwaken, om de winter te verjagen." (34)

De dansende groep bestaat enkel uit mannen. Ook dit maakt deel uit van de alleroudste traditie en vinden we terug in alle culturen waar gemaskerde feesten plaatsvinden. "C'est une pratique masculine : les hommes, seuls, sont admis dans les sociétés binchoises et cette caractéristique est propre aux masques européens traditionels.."(35). De echtgenotes, de moeders, zusters (evenals andere toeschouwers) nemen ook deel maar in een cirkel rond trommelaars en dansers.

BESLUIT

De hedendaagse gemaskerde dansers stammen af van de aloude Europese carnavalgroeperingen. Ze zijn de erfgenamen van de besproken narren, jongerengroepen die de volksfeesten organiseren. Hun namen gaan dikwijls terug op het 'sot/nar lopen' : Narro, Schembartlaufer of de LUUPER VAN HALLE genaamd. Elders noemen ze GILLE, Gschell, de Fransenkleide, Kukeri, Flinserl, Urnäsch, de Zottler, de Roitschäggägä, de Kläuse, de Perchten, de Iltis, de Capra, de Boucho, de Toc en Toca, de Arlequino, de Tuxer. Maar allen hebben ze een gemeenschappelijke voorouder, de TIJL/GILLE op de vensterbank van een Brabants huis tijdens vastelavond, in 1559 geschilderd door Drollige Pier, beter gekend als Pieter Bruegel.

Gemaskerde LOPER Neurenberg 15e eeuw

Literatuurverantwoording

1. M.MERCKX, In Halle Gewonnen en Geboren, blz.28 'Halfvasten rond 1910'
2. R.CLEMENT, Halle een Bourgondisch feest, Lannoo, Tielt, 1991
3. J.VAN DEN WEGHE, Gedenkschriften Halle nr 12, 1937, blz 15-16
4. Histoire de la Ville de Hal, Ed. Culture et Civilations, herdruk ed.1879, blz 424
5. E.LE ROY LADURIE, Het Carnaval van Romans, B.Bakker, blz 183
6. A.WEIJNEN, Nederlands Woordenboek, Prisma, Spectrum
7. M.J. VAN DEN WEGHE, XIV Het Oude Jaargetijdenboek, Hallensia, 1e reeks, 1933, blz. 113
8. C. DE MOOIJ, Vastenavond-Carnaval, Noorbrabants Museum, Den Bosch
9. B.COUSEE, Le Sacré Carnaval, Rites et Traditions, Lille, 1989
10. J.P.TZAUD, Guide des Carnavals du Monde entier, Favre, Lausanne,1989
11. F.FARWERCK, Noordeuropese Mysteriën, Ankh-Hermes, Deventer, 1978, blz 304
12. L.JANSEN, Nicolaas, Ambo, Baarn 1993, blz 143
13. F.FARWERCK, id, blz 316
14. F.FARWERCK, id, blz 314
15. K.GEERTS, De spelende mens in de Boergondische Nederlanden, Windroos, Beernem, 1987, blz 135
16. F.Farwerck, id, blz 315
17. 1559, Wenen, Kunsthistorisches Museum
18. GAIGNEBET, Aspects du Calendrier Populaire, Fondation Marinus, 1995, Woluwe-St-Pierre, blz 63
19. G.JEDLICA, P.Bruegel, Der Maler in seiner Zeit, Rentsch Verlag, Zurich, blz 73
20. GAIGNEBET, id, blz 66
21. M.TOTH-UBBENS Verloren Beelden van Miserabele Bedelaars, De Tijdstroom, 1987, Lochum-Gent, blz 78
22. M.J. VANDENWEGHE, Halse Voornamen, Hallensia 7e reeks, 1939, blz 70
23. VALGAERTS-MICHIELS, De Keltische Erfenis, Mens en Kultuur,1990, Gent, blz 170)
24. M.REVELARD, Internationaal Museum Carnaval, 1991, Gemeentekrediet, blz 77
25. M.REVELARD, id, blz 7
26. GLOTZ, Carnaval de Binche, Province d'Hainaut, blz 74
27. GLOTZ, id, blz 74
28. GLOTZ, id, blz 75
29. M.REVELARD, id, blz 7
30. M.REVELARD, id, blz 61
31. E.LE ROY LADURIE, Het Carnaval van Romans, B.Bakker, blz 185
32. M.J. VANDEN WEGHE, De Waarde van het stroo oudtijds, Hallensia 5e Reeks, 1937, blz 97
33. GLOTZ, id, blz 73
34. REVELARD, id, blz 62
35. GLOTZ, id, blz 73

PERQUY PLASTIC

BRUSSELSESTEENWEG 118

1500 HALLE

nv SERMON sa

AUTOLAK & AUTOSHOP SPECIALIST

POSTSTRAAT 5
1500 HALLE

☎ 02/356.54.10 - 360.25.35
FAX 02/361.03.38

Ford DEALER

Garage
VANDENBRANDE
B.V.B.A.

Alsembergsesteenweg 671
Tel. 02/380.08.09 1653 Dworp

DEVILLE HEIDI TEL. + FAX: 02/360.06.64
HALLEWEG 138
1500 HALLE

Openingsuren: 5.30u. - 12.30u. & 13.30u. - 19.00u.
za: 6.30u. - 12.30 u. & 13.30u. - 18.00u.

DAGBLADHANDEL:
DE HALLEWEG

FAX, FOTOCOPIES, DRUKWERK, TELECARD, SCHOOLGERIEF, SNOEP, FRISDRANK, WENSKAARTEN, STRIPS,...

Taverne "'t Pleintje"

Eliane en Hubert DEBRAEKELEER

Oudstrijdersplein 21
Tel. 02/356.42.31 1500 Halle

Vijftig jaar geleden geboren in de 'Stienweg', op enkele meters van 't stadhuis. Sinds vijf jaar eigenaar van een gastronomisch restaurant in Heule bij Kortrijk.

Armand SERMON en zijn vrouw (chef)
Rita NOWE
verwelkomen U van Halser harte in

Leyaert

Kortrijksestraat 135
8501 HEULE-Kortrijk

steeds reserveren
056/35.05.96
ook voor groepen (tot 60 personen)

reisweg : afrit E17, Kortrijk West, grote ring R8, afrit 9 (Gullegem-Kortrijk Centrum), richting Kortrijk-Centrum, na 2 km, één verkeerslicht, nog 500 meter. U staat recht tegenover LEYAERT. Grote publieke parking, links, op 50 meter.

Te bezoeken in directe omgeving : Geboortehuis Stijn Streuvels, Heuls Curiosamuseum of Kortrijk met Begijnhof en musea.
In ruime omgeving : Rijsel, Ieper, Westvlaamse Bergen, Frans-Vlaanderen, Frontstreek.

WE MAKEN ER EEN FEEST VAN

M

Mode-show
"A song for an Angel"

zaterdag 2 maart 1996 om 20 uur

O.C. DE VONKE Heule-Kortrijk

Eigen ontwerpen voor suites. Eigentijdse dag-, coctail-, feest- en bruidskledij in een brede waaier van luxestoffen van grote kwaliteit.

op afspraak

Heulse Kasteelstraat 17
8501 Heule-Kortrijk
tel: 056/35.32.46

U wenst ons te steunen?

Wij zetten uw LOGO

in onze volgende editie!

Voor alle inlichtingen

NADIA SERMON 02/356.97.32

Deze editie verscheen op

10.000 exemplaren.

Volgend nummer in september.

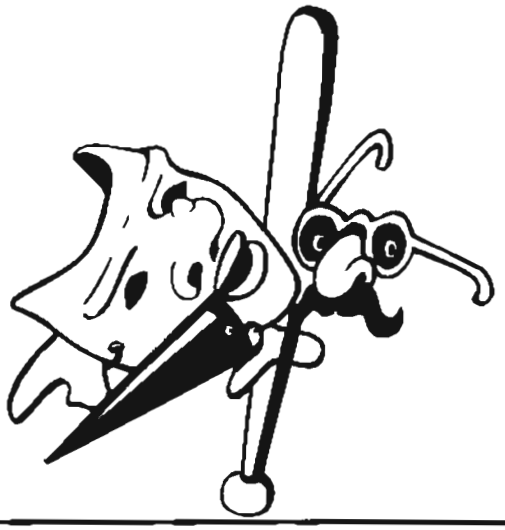

Taverne PAGANINI
Brusselsesteenweg 20 - 1500 Halle
Tel. 02 / 360.11.70

BLOEMEN
Edelweiss
21, BRUSSELSESTEENWEG
1500 HALLE
Tel. 356.57.50
Fax 361.32.46

andere logo 5000,-

JOHAN & HUGO PINT
BANK- & VERZEKERINGSKANTOOR
SOLLENBEEMD 9 - 1500 HALLE
TEL. 02/361.16.03 - FAX 02/361.14.03

Café BRUSSELPOORT
Vanderwaerden Albert
HKV De Dollekes
********* 3e leeftijd
5000,-
Brusselsesteenweg 31 - 1500 HALLE
Tel. 02/356.91.60
maandag gesloten

ZUID-BRABANTSE FRUITWIJN
VAUCAMPSLAAN 7 - BUIZINGEN

MELLAERTS
KINOO FRANCIS
20/33/35 BASILIEKSTRAAT - 1500 HALLE
TEL. 356.54.05

-10%
korting op alle artikelen bij afgifte van deze advertentie.
Eenmalig geldig t/m 1-03-96
Ref: SLU3

't muziekdoosje
Basiliekstraat 123 HALLE ☎ 02/360.14.18

ONS PROGRAMMA

EEN OUDE TRADITIE UIT ONZE STAD

Onze carnaval is zeer oud. Middeleeuwse geschriften spreken er reeds over. Eén van deze tradities, de LUUPERS doen wij herleven.

ANIMATIE BRENGEN IN ONZE STAD

Tussen vastenavond en halfvasten trekken we volgens deze oude traditie door het historische centrum van onze stad. Deze optochten zullen doorgaan op vaste tijdstippen en langs een vast parcours. Het meeslepende ritme van de trommelaars uit Binche zal ons hierbij begeleiden.

CARNAVAL IN ONZE STAD

Gedurende de drie dolle dagen van Carnaval mag HALLE op ons rekenen. Op zaterdag gaan we uit als JUFFRAKE. De zondag dansen wij volgens de aloude gebruiken de lente in. Op Krottemaandag verbranden we onze 'mannekijn'.

INITIATIEVEN VOOR ONZE STAD

We publiceren ons INFORMATIEBLAD. Het eerste nummer ervan heb je in je handen. Ons tijdschriftje zal teksten publiceren over HALLE en carnaval : ook onuitgegeven historisch materiaal (zoals carnaval in het middeleeuwse Halle en over onze Halse sosjeteiten in Binche omstreeks 1900).

ENKELE VOORDRACHTEN

over de achtergronden van carnaval zitten in ons programma.

Ook U bent welkom!!!
Wordt lid van onze sosjeteit
Neem contact op met: ons lokaal
DEN BRUEGEL, Beestenmarkt
ons secretariaat
David VANNEROM tel: 02/356.72.85
Nadia SERMON tel : 02/356.37.92
U KAN ONS OOK STEUNEN DOOR OVER TE SCHRIJVEN OP GEMEENTEKREDIET HALLE 068-2166289-15 U ontvangt dan gratis de volgende uitgave van dit tijdschrift.

Kom kijken naar Onze OPTOCHTEN

ZATERDAG 24 FEBRUARI
10 uur BRUEGEL
Beestenmarkt, Vissersstraatje,
Klinkaart, Brusselpoort op en af,
13 uur Grote Markt

ZATERDAG 2 MAART
10 uur BRUEGEL
Beestenmarkt, Volpestraat, Plaan,
Veste, Stienweg
13 uur GROTE MARKT

ZONDAG 10 MAART
16 uur BRUEGEL
Beestenmarkt, Maandagmarkt,
Stienweg, Kermis,
19 uur GROTE MARKT

ZATERDAG 16 MAART
14 uur BRUEGEL
optocht van de JUFFRAKES

ZONDAG 17 MAART
5u11 vertrek der LUUPERS
9u33 intocht in de stad
'vanaf de brugge van de voet'
Park, Bosstraat, Stienweg
10u33 GROTE MARKT
11u11 receptie in café BRUEGEL
deelname carnavalstoet

MAANDAG 18 MAART
deelname avondstoet
23u11 nieuw Stadhuis 'Plaan'
verbranden mannekijn de 'Winter'